No. 27. Donderdag 2 Juli 1908 8ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Inhoud van dit nummer.

Bloedige Botsingen.

Weinig dachten wij, toen wij in ons No. 19 van 7 Mei j.l. het oordeel weergaven, van bevoegde zijde uit Padang ontvangen, eindigende met de woorden: „de woelingen (toen slechts uit demonstraties van protesteerenden bestaande), veroorzaakt door de belastinginvoering, hebben de toestanden alhier zuiverder gemaakt", dat deze „zuivering" nog zoovele menschenlevens zou kosten.

De in de laatste weken achtereenvolgens uit Sumatra's Westkust ontvangen telegrammen hebben hier de voor Ned.-Indië voelende gemoederen niet weinig verontrust, al trachtten sommige bladen met bewonderenswaardig redactioneel beleid de zaak zoo min ernstig mogelijk voor te stellen door slechts van „gisting" te blijven gewagen, en van: „verzets-uitingen eener verdwaasde bevolking."

Dat het doodschieten van die honderden Maleiers (in grooter aantal dan hier algemeen bekend is) zou kunnen te wijten zijn aan mindoelmatige wijze van invoering der belasting, valt onze pers, en dus ook het groote publiek, eerst op het laatst in. Slechts zachtjes wordt er hier en daar op gezinspeeld, dat het anders had kunnen zijn.

Het oordeel van een hier vertoevenden, zeer ontwikkelden Maleier, uit die streek afkomstig, met wien wij deze gewichtige aangelegenheid bespraken, en wiens hart bloedde bij de gedachte, hoe menig bloedverwant hij mogelijk bij zijn terugkomst daar zal moeten missen, luidde: „de oorzaak dezer bloedige botsingen zal te wijten zijn aan onvoldoende voorbereiding.

„Mijne landgenooten", zeide hij, „hechten zeer aan voorafgaande besprekingen der te nemen maatregelen, op geregeld door de hoofdmannen gehouden samenkomsten. Zij zijn dit sinds eeuwen zoo gewend. De beleidvollen onder de Europeesche ambtenaren volgen dan ook deze gewoonte en hebben er zich altijd wèl bij bevonden. Nu is het beginsel tot invoering der belasting wel besproken geworden, zoodat tot op zekere hoogte met den „adat" rekening is gehouden, doch... was er tusschen de afkondiging en de inning wel tijd genoeg voor ampel onderling overleg?"

Wij gelooven met hem, dat hierin de fout ligt, zooals ook onze zegsman uit Padang schreef: „aan den wensch van de Regeering om twee maanden te besteden tot bespreking met de volkshoofden en aan de bevolking alles duidelijk te maken, kon geen gevolg meer gegeven worden. Haastig moest dus alles wel gaan."

Psychologisch is het verzet zeer goed verklaarbaar. Men zou hier in Europa eens moeten probeeren om bij eene bevolking, die tot dusverre geen belasting betaalde, deze in te voeren, met de boodschap er bij, dat binnen zes weken het geld op tafel moet liggen. Ook al was er reeds lang en breed in de volksvertegenwoordiging over gesproken, dan nog zou zulk een wijze van optreden hardnekkig verzet bij de getroffenen uitlokken. Was de 10de penning niet ook Alva's ondergang?

Zoo'n vaart zal het nu ter Sumatra's Westkust wel niet loopen, want de menschen hebben geen vuurwapens, terwijl wij over repeteer-geweren beschikken. Volgens de laatste berichten is het land daar nu overstroomd met troepen, die den weerstand, welke zich tot Zuid-Tapanoeli uitstrekte, wel spoedig zullen breken.

„Maar..." zeide onze Maleier, „een achterdochtige wrok tegen het Nederlandsch bestuur zal zich in het gemoed van den Inlander vastzetten en zeker nog geruimen tijd belemmerend werken op de algemeene ontwikkeling en den vooruitgang van dit toch zoo welvarende en verstandige volk."

En, voegen wij hier aan toe, dit machtsvertoon onzerzijds zal ongetwijfeld meer kosten dan de vermoedelijke inkomsten dezer belasting zouden bedragen. Daarom achten wij deze bloedige botsingen in dubbele mate betreurenswaardig.

De Zeeramp nabij Tandjong Priok en het ziekenvervoer.

De heer van Kol zond aangaande deze ramp eenige vragen in, waarover wij onder de mailberichten in ons vorig nummer het noodige mededeelden:

Is de Minister van Koloniën bereid een volledig onderzoek te doen instellen naar aanleiding van de zeeramp op 14 Mei jl., waardoor in de nabijheid van Tandjong Priok honderden menschenlevens verloren gingen; naar de reddingsmiddelen; naar de maatregelen, welke worden beraamd om zulke rampen naar krachten te voorkomen?

Voorts vroeg de heer v. Kol naar de gegrondheid der klachten over de inhumane wijze waarop 134 beri-berilijders van de tinmijnen op Banka naar Buitenzorg werden geëvacueerd?, iets, waarop ook ons Weekblad reeds de aandacht vestigde.

De Min. van Koloniën, de heer Idenburg, antwoordde, dat hij het bedoelde onderzoek omtrent deze zeeramp en het vervoer van mijnwerkers zoo volledig mogelijk zal doen instellen, en het mogelijke zal doen, opdat het resultaat daarvan spoedig door hem kan worden medegedeeld. Dat zulks zal kunnen geschieden voor de behandeling der Indische Begrooting kan de Minister niet beslist verzekeren.

Met belangstelling zien wij het resultaat van dit onderzoek tegemoet.

Zou het waar zijn??

wat de Haagsche correspondent van de Leeuw. Ct. aan zijn blad seinde:

„Naar ik verneem, wordt er sedert de laatste dagen van de vorige week van regeeringswege druk gekabeld met Indië. Ik zou een en ander in verband kunnen brengen met een Zaterdag te Amsterdam ontvangen telegram, waarbij aan een algemeen bekende politieke figuur, tevens geïnteresseerd bij groote handelsondernemingen in onze koloniën, een crisis op den Buitenzorgschen troon zoo goed als reeds beslist werd gemeld. Dit naar aanleiding van de scherpe critiek hier over het Atjeh-rapport."

PERSKRONIEK.

INHOUD: Beschouwingen over het Atjeh-rapport in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*; het *Algemeen Handelsblad*, *Vaderland*, *Arnhemsche Courant*; *Centrum* en *Residentiebode*. — De *Nieuwe Courant* over de oorzaken van den opstand ter Westkust van Sumatra.

Nog steeds wijdloopige beschouwingen over het Atjeh-rapport, bijna alle hierin overeenstemmend, dat de „onwetendheid" van den gouverneur-generaal omtrent hetgeen gedurende het 3-jarig gouverneurschap van generaal Van Daalen op Atjeh voorviel, nadere toelichting vereischt. Tevreden met het rapport is niet een orgaan; zelfs niet de bladen, die anders met enthousiasme de „expansie"-politiek der laatste jaren hebben verdedigd. Het zou ons natuurlijk te ver voeren hier in extenso de verschillende persstemmen weer te geven. Daarom hier en daar een greep.

De *N. Rott. Courant* zegt o. m.:

„Wij kunnen op dit oogenblik niet volledig beoordeelen, in hoeverre de opgesomde handelingen, die thans tegen Van Daalen's beleid worden te berde gebracht, eerst onder zijn bestuur zijn ingevoerd, doch wij meenen, dat daaronder maatregelen zijn, die ook vroeger, vóór zijn optreden, zij 't in mindere mate, werden toegepast.

De gouverneur-generaal wil aan het hoofd van de onderafdeelingen in Atjeh „officieren met aanleg voor de bestuurstaak" bezigen, en hij zegt, dat het er niet op aankomt of de bestuurder militair, dan wel civiel ambtenaar is, maar wel dat alles aankomt op bekwaamheid, inzicht en karakter van den bestuurder.

Wij kunnen deze meening, in het algemeen genomen, niet onderschrijven en zijn van oordeel, dat ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, met ervaring van bestuursdienst, mits natuurlijk ook wat inzicht en karakter aangaat aan hooge eischen voldoende, in den regel de voorkeur verdienen als bestuurders in een onderworpen land, boven militaire officieren. De vraag is echter of Atjeh al in

den door ons bedoelden zin een onderworpen land is. In elk geval zagen wij met instemming, dat het aantal der civiele afdeelingschefs (ass.-residenten) met twee wordt uitgebreid, dat deze ambtenaren niet, als tot dusver, te Kota-Radja op grooten afstand van hun gebied zullen verblijfhouden, doch te Lho Seumawé of Bireuën, te Langsar en te Bambel hun standplaats zullen hebben en dat van hen meer dan thans leiding en toezicht op de officieren-onderafdeelingschefs zal uitgaan. Wij hoorden reeds namen van naar Atjeh over te plaatsen assistent-residenten, wier verleden veel goeds voor de toekomst doet verwachten.

Als slot van onzen eersten indruk van 't Atjeh-rapport nog deze opmerking.

De omstandigheid, dat de gouvern.-generaal Van Heutsz een onderzoek had in te stellen naar den toestand van een gewest, waarover hijzelf vroeger zoo lange jaren het bestuur gevoerd heeft en waarop hij als algemeen landvoogd thans contrôle heeft uit te oefenen, maakte dit, op uitnoodiging van den minister van koloniën ingesteld onderzoek reeds dadelijk tot een onderwerp van kieschen aard, nog verhoogd door het feit, dat de bestuurder, die hem heeft opgevolgd, daartoe door hem zelf was uitverkoren en benoemd.

Toen nu het onderzoek tot een uitkomst leidde, die de gouverneur-generaal niet had verwacht, en hij, naar zijn overtuiging, een afkeurend oordeel moest uitspreken over Van Daalen als civiel bestuurder, werd de zaak, men gevoelt het, bepaald pijnlijk en het is ongetwijfeld gemeend, als de heer Van Heutsz daarover zijn „oprecht leedwezen" uitspreekt.

Maar de zooeven bedoelde omstandigheid leidde er als vanzelf toe, dat door het geheele rapport, naast een oordeel over Van Daalen, ook als een roode draad loopt, een verdediging van 't vroeger in Atjeh gevolgde beleid en van het eenigszins zonderlinge verschijnsel, dat de landvoogd te Buitenzorg een geheel onjuiste meening had over de richting, waarin de toestand in Atjeh zich ontwikkelde. Zonder het hoor en wederhoor is het niet mogelijk een gevestigd oordeel te vellen omtrent het in Atjeh vóór en na het optreden van v. Daalen gevolgd beleid, maar wij nemen voorloopig met den gouverneur-generaal aan, dat Van Daalen niet den goeden weg bewandeld heeft, en dat hij ten onrechte afweek van de door Van Heutsz gevolgde richting. In zijn poging om verklaarbaar te maken, dat hij te Buitenzorg niet kon weten, dat Van Daalen als civiel bestuurder faalde, is de gouverneur-generaal echter naar onze meening niet geslaagd."

Dit oordeel van het gezag hebbende Rotterdamsche blad is niet precies gunstig te noemen.

Het *Handelsblad* schrijft onder meer:

„De vraag dringt zich op: had de gouverneur-generaal, wetende, dat eerst de ervaring zou leeren of gouverneur Van Daalen, wiens „minder goede eigenschappen" hem evenzéer bekend waren als zijn goede eigenschappen, niet eerder behooren na te gaan of het civiel bestuur van den militairen gouverneur wijs was. De verslagen hadden den gouverneur-generaal reeds de overtuiging geschonken, dat generaal Van Daalen niet steeds „met de noodige bezadigdheid en overleg was te werk gegaan."

Wij gelooven — en moeten gelooven — dat de gouverneur-generaal niet meer heeft kunnen doen en geen scherper oordeel heeft mogen vellen, dan hij had.

Hij heeft zeker geheel gehandeld volgens de stelling, den man ter plaatse, die alleen oordeelen kan, te vertrouwen tot er zeer ernstige redenen zijn om in te grijpen en zoodra dat vertrouwen ontbreekt, dien man te vervangen.

Den besten man tot gouverneur van Atjeh te benoemen en dan daarna voortdurend wantrouwen toonen en trachten op zijn beleid invloed te oefenen, ware de treurigste politiek geweest, die men zich denken kan.

En verder:

Gebrek aan tact tegenover de landschapshoofden en rigoureuze toepassing van het boetestelsel, ook tegenover het welgezinde deel der bevolking, waren wel de voornaamste factoren, welke den gouvern.-generaal de overtuiging bijbrachten, dat gouverneur Van Daalen als civiel bestuurder had gefaald.

Men zal hierbij opmerken, dat in de op 't Atjeh-beleid geoefende critiek juist het boetestelsel, zooals dat in Atjeh werd toegepast, niet werd vergeten, daaraan dus te voren reeds aandacht had kunnen zijn geschonken. Wij meenen hierbij er op te moeten wijzen, hoe ook hier weer daghelder het schadelijk karakter van de critiek der overdrijving zich voordoet, hoe onder den berg van laster en leugens een greintje van waarheid verloren ging, dat, indien het bijtijds tot zijn recht gekomen ware, aan een ook nu nog immer hoogst verdienstelijk man mogelijk den weg zou hebben gewezen, die hem een groote deceptie, aan Atjeh wellicht veel ellende bespaard had.

In hoeverre de uitkomsten van het onderzoek invloed uitoefenden op het aftreden van gouverneur Van Daalen, blijkt niet uit het rapport. Wij vinden slechts de vermelding daarin van een zeer geheimen kabinetsbrief, die dezen opperofficier in kennis stelde met het gewijzigd inzicht van den gouverneur-generaal ten zijnen aanzien en hem verschillende instructiën voorschreef.

Ons werd evenwel door onzen correspondent te Kota-Radja geschreven, dat gouverneur Van Daalen reeds vier dagen na ontvangst van den brief, den 28en December, zijn ontslag aanvroeg, wat, indien hij zich niet van eenige tekortkoming bewust was of de verstrekte instructiën niet met zijn inzichten strookten, weer den man van karakter zou teekenen, dien wij steeds in hem hebben gezien en hoog geschat."

Het *Vaderland* zegt, dat het Atjeh-rapport meevalt.

„De toestand is niet zoo hopeloos, als in de geschriften en correspondenties der laatste maanden werd voorgesteld. Atjeh maakt een crisis door, en er zijn fouten, groote fouten zelfs begaan. Maar de pacificatie — het woord alleen wekte in den laatsten tijd bij sommigen al een ironischen glimlach — is voortgaande en, ofschoon wij op den verkeerden weg zijn geraakt, de vooruitgang valt niet te loochenen. Tegenover de begane fouten staat veel goed werk, in het belang der pacificatie verricht en doeltreffend gebleken. Dat niettemin verandering noodig, dringend noodig was, is te wijten aan afwijkingen van het stelsel, niet aan het stelsel zelf. De oplossing van de Atjeh-quaestie is vertraagd, niet onuitvoerbaar geworden. En zij is — ziedaar een hoogst belangrijk element van het rapport — zonder vermeerdering van troepen of verhooging van financiëele offers mogelijk."

Dat de gouverneur-generaal troepenvermeerdering onnoodig acht, vindt het blad een der gewichtigste, zoo niet het gewichtigste resultaat van het onderzoek.

„Er blijkt ook uit, zoo schrijft het *Vaderland*, dat onjuist is, de in de correspondenties en andere geschriften over den toestand op Atjeh sterk aangedikte meening, dat er wreedheden begaan werden, omdat onze sterkte te gering is. Met het één wordt het andere naar het rijk der onwaarschijnlijkheid verwezen."

Van Daalen, aldus zegt het blad verder, is te veel als veroveraar, te weinig als bestuurder opgetreden. Hij heeft niet de kunst verstaan te pacificeeren, hetgeen toch inderdaad het doel was.

„De afwijkingen van het stelsel-Van Heutsz, die den nu bestaanden toestand hebben in het leven geroepen, liggen alle in die lijn. Soms zelfs is er slechts sprake van een nuance, of van een hoe ver en hoe vaak.

Zoo is bv. niet duidelijk het verschil tusschen inhouding van de inkomsten der hoofden met storting in 's lands kas — in dit geval dus ook zonder terugbetaling — door Van Heutsz, en inhouding met storting in het wegenfonds, door v. Daalen. In beide gevallen moesten de rechthebbenden het geld derven.

Hetzelfde geldt voor de aanhouding van hoofden, die boeten schuldig waren, of van vrouwen, wier mannen bij de benden waren, door Van Heutsz, en het in hechtenis stellen van die personen, door Van Daalen. De aanhouding was even goed vrijheidsberooving.

Maar misschien ligt het onderscheid hier meer in het hoe ver en hoe vaak, dus in de toepassing, dan in de zaak zelve.

Intusschen, ook daardoor kan gezondigd worden en stellig bij het pacificeeren van een overwonnen volk."

De *Arnhemsche Courant* schrijft:

„Maakt eenerzijds het rapport wegens de openhartigheid, waarmede de fouten van generaal Van Daalen's civiel bewind worden in 't licht gesteld, een gunstigen indruk, aan den anderen kant ligt er iets zeer zonderlings in, — om 't zoo zacht mogelijk uit te drukken, — dat die fouten zóó meedoogenloos worden opengedekt door den gouverneur-generaal Van Heutsz, die zelf generaal Van Daalen als zijn opvolger in Atjeh aanwees, thans verklaart geweten te hebben, dat deze wegens enkele karaktereigenschappen voor de hem opgedragen taak niet ten volle berekend te achten was, en ondanks die wetenschap zich omtrent de wijze, waarop generaal Van Daalen in Atjeh het bestuur voerde, niet op de hoogte stelde, totdat de vele klachten, welke daarover in de pers werden geuit, voor de Regeering in Den Haag aanleiding werden om den gouverneur-generaal op te dragen rapport over den toestand op Atjeh uit te brengen."

Dit punt vereischt naar de meening van 't blad nadere opheldering.

„Met generaal Van Daalen als zondebok de woestijn in te zenden, zijn de fouten, welke thans blijken in het Atjeh-bestuur te zijn begaan, niet hersteld; ook een herhaling daarvan moet worden voorkomen. En daarvoor is het noodig, dat worde vastgesteld of niet ook elders dan op Atjeh de oorzaken schuilen voor den onbevredigden toestand aldaar."

Het *Centrum* zegt:

„De gouverneur-generaal windt er in zijn rapport geen doekjes om, hoe hij over het door generaal Van Daalen gevoerde beleid denkt; en het zal wel niet dikwijls voorkomen, dat in een officiëel stuk, voor openbaarmaking bestemd, een zoo besliste veroordeeling wordt uitgesproken over een bestuurder, die met zulk een gewichtigen post was bekleed.

Te meer valt dit op, wijl het juist de tegenwoordige gouverneur-generaal was, wien de thans vervangen bewindvoerder van Atjeh zijn benoeming dankte."

En verder:

„Nu doet zich echter vanzelf de vraag voor: hoe komt het, dat de G.-G. eerst door eigen aanschouwing zich van al deze dingen op de hoogte heeft kunnen stellen? Staat men hier voor een bizonder geval? Of is het feit, dat de landvoogd te Batavia door de rapporten, welke hij uit de verschillende deelen van ons Indisch rijk ontvangt, jarenlang in een verkeerden waan kan worden gebracht, van meer algemeenen aard?

Het rapport geeft aanleiding tot nog andere vragen.

Hoe was het mogelijk, dat de heer Van Heutsz zich zoozeer in overste Van Daalen vergissen kon, ofschoon hij hem toch uit een jarenlange samenwerking kende? Hoe is het te verklaren, dat hij te Batavia nog steeds een goeden dunk van v. Daalen's bestuur kon behouden, ofschoon hij wist, dat de generaal als gouverneur van Atjeh niet altijd met de noodige bezadigdheid en overleg was te werk gegaan? Bezadigdheid en overleg zijn toch wel de eerste voorwaarden tot het bevorderen eener pacificatie, gelijk de landvoogd die wenschte.

Vreemd klinkt ook de mededeeling, dat de heer Van Daalen inderdaad de hem gedane aanwijzingen heeft ter harte genomen. Hoe laat zich daarmede rijmen, dat zijn bestuur en de uitkomsten van zijn bestuur naar het oordeel van den G.-G. zoo teleurstellend waren?"

De *Residentiebode* schrijft:

„Vernietigend voor Van Daalen als civiel-bestuurder van Atjeh. Dat is de algemeene indruk, dien het rapport dadelijk wekt. Zijn beleid, dat op gewichtige punten van de methode van zijn voorganger, generaal Van Heutsz zelf, afweek, werd reeds daardoor veroordeeld, dat zijn voorganger steeds won, en we nu maar aldoor aan invloed verloren. Om volledig hier te kunnen oordeelen, zou men natuurlijk de omstandigheden moeten kennen, welke v. Daalen bewogen af te wijken van een beproefd stelsel. Maar het feit zelf, dat de onrust terugkeerde, toont duidelijk, dat hij toch niet het ware inzicht had."

Intusschen, het rapport-v. Heutsz laat, zoo schrijft het blad verder, ook dezen gouverneur-generaal niet geheel en al intact.

„Waarom heeft de gouverneur-generaal zich niet beter op de hoogte gehouden, wetende, dat Van Daalen niet geheel en al de geschikte persoon was. Was men te Batavia voortdurend in nauwe relatie met Atjeh gebleven, dan zou de gouverneur-generaal terstond hebben moeten merken, dat het misliep; dan zou hij order tot anders handelen hebben kunnen geven of eerder tot ontslag noodzaken."

* * *

De *Nieuwe Courant* legt een prijzenswaardige belangstelling aan den dag in zake de onlusten ter Westkust van Sumatra. IJverig tracht het blad de oorzaken van het gebeurde op te sporen:

„In haar onwil, zegt het blad, werd de bevolking in niet onbelangrijke mate gestijfd, toen van Nederlandsche zijde de aandacht gevestigd werd op een, op onberaden wijze, door een Nederlandsch-Indisch regeerings-commissaris in 1883 afgelegde belofte, bij de bevolking zelf in het vergeetboek geraakt, dat het gouvernement geen geldelijke heffingen onder haar zou doen.

Die belofte was, in den tijd der padri-oorlogen, door den commissaris Van Sevenhoven nedergelegd in het z.g. Plakaat-Pandjang. Onder meer stond hierin te lezen, dat bedoelde heffingen niet zouden worden gedaan, waartegenover werd gesteld, dat de bevolking haar koffie tegen door de regeering vast te stellen prijs aan deze zou verkoopen.

De belofte mag onverstandig gedaan zijn of niet, zij werd gedaan door een daartoe bevoegd persoon en was dientengevolge ook bindend.

Wij draaien er niet om heen, maar erkennen het.

Wat wij echter niet wenschen te erkennen is, dat die belofte, bij hardnekkige, onverstandige en onbillijke weigering der bevolking om zich in den gewijzigden eisch der tijden te schikken, niet in het algemeen belang mocht worden herroepen.

Bevoegd om dit te doen was de Nederlandsche wetgever, die het best in staat is tot billijke beoordeeling van wat het algemeen belang vordert.

In de vergadering der Tweede Kamer van 12 November 1907 is tot opheffing der belofte in het Plakaat-Pandjang nedergelegd, besloten, doordien de Kamer zich vereenigde met het ministerieele voorstel om tot invoering eener inkomstenbelasting ter Westkust van Sumatra tegen algeheele afschaffing der gedwongen koffiecultuur over te gaan.

Die opheffing geschiedde stilzwijgend. Niemand had den mond geroerd; zelfs de heer Van Kol had gezwegen.

Waar de zaak, aldus schrijft het blad verder, straks bij gelegenheid van de door den heer Van Kol aangekondigde interpellatie in de Kamer ter sprake zal komen, is het zeer noodig op deze omstandigheid de aandacht te vestigen. Aan uitingen van verontwaardiging over de onhandige, roekelooze autoriteiten in Indië zal het dan niet ontbreken. Maar zal iemand in de Kamer voor deze het deel in de verantwoordelijkheid opeischen, 't welk haar in deze aangelegenheid ontegenzeglijk toekomt?

Van beide één. Of de Kamer had het noodig kunnen oordeelen, dat, alvorens zij haar beslissing nam, de bevolking officieel over de opheffing van het plakaat — b.v. in een groote hoofden-vergadering — werd geraadpleegd; of zij kon meenen, dat reeds genoegzaam officieus met haar was te rade gegaan, de intrekking der belofte zonder meer kon plaats hebben, de belasting dus zonder nader overleg met de bevolking — welk overleg toch geen redelijken zin meer kon hebben waar tot de belastingheffing al eenmaal besloten was — kon worden ingevoerd."

Heeft dit niet veel van spijkers op laag water zoeken? zijn wij geneigd te vragen.

Wat ter wereld doet de „verantwoordelijkheid" der Tweede Kamer — een verzameling van 100 heeren — er toe, waar een onderzoek zal moeten ingesteld worden naar de oorzaken, die tot het verzet middellijk of onmiddellijk hebben geleid? Wij gelooven, dat niet één der 100 „medeschuldigen" er een oogenblik minder om zal slapen of dat de heer Van Kol er minder verontwaardigd over zal zijn, zoodra dit onderwerp in de Kamer ter sprake zal komen. De Tweede Kamer voert toch de belasting op de Westkust van Sumatra niet in; en daar op, op de invoering, die door ambtenaren geschiedt, komt het aan. Dat schijnt de *Nieuwe Courant* te vergeten. Aan verantwoordelijkheid op papier heeft men niets.

Uit de O.I. Mail.

Een gegronde klacht.

Een inlandsch spoorbeambte, iemand, blijkens zijn schrijven, van goede opvoeding en ontwikkeling, richt zich tot de *N. S. Ct.* met het verzoek, er eens de aandacht op te willen vestigen hoe de europeesche chefs — de meesten althans — er op gesteld zijn, dat hun de noodige „hormat" wordt bewezen.

„Ieder weet, zoo schrijft hij, dat hier te Soerabaja zwaar de „sembah" en het „djagong silo" worden gebezigd, zelfs door inlandsche ambtenaren van beteekenis tegenover een Europeaan.

Zelfs een commies wordt met het woord „kandjeng" toegesproken, en dat dit niet weinig de kruiperij in de hand werk, behoeft geen betoog.

„In West- en Midden-Java verdwijnt dit systeem langzamerhand, doch in den Oosthoek schijnt men er op uit te zijn, het angstvallig te handhaven.

„Het lijkt misschien een kleinigheid, maar het is dit niet, n.l. dat onze kleeren door het van ons eischen der „djagong silo" (het met gekruiste beenen gaan zitten) bederven, en daar onze salarissen ons verre van vorstelijk worden toegemeten, beteekent dit een niet gering te achten schadepost.

„Er zijn onder de prijajis velen, die een goede opvoeding genoten, die de hoofdenschool afliepen en tamelijk goed hollandsch spreken. Hen vooral drukt het neer, dat men hen zoo als minderwaardigen bejegent. Van het bezigen der hollandsche taal is geen sprake, de Europeaan tegen wien zij dit zouden durven doen, zou zich maar al te spoedig „beleedigd" achten.

„En gelooft men inderdaad, dat die kruiperigheid in het belang is van den goeden gang van zaken? Dat onze werklust er door wordt aangemoedigd?

„Herhaaldelijk vragen wij ons af: waarom laat men ons hollandsch leeren, als wij er ons toch niet van mogen bedienen? Is het de bedoeling, dat de Javaan innerlijk beschaafd moet zijn, doch zich uiterlijk moet gedragen, als waren wij nog in den slaventijd? (zie ook feuilleton).

* * *

In de *Deli-Courant* van 30 Mei j.l. lezen wij een bericht:

Uit Atjeh.

Door maréchaussée patrouilles onder sergeant Frank werd in Beunga neergelegd de langgezochte Polim Daloeëng met een volgeling en bij ongeluk diens vrouw. Gevangen genomen werden de vrouw van Polim Daloeëng, benevens de moeder en drie broeders van Toekoe Ma Alie van Tangsé. Buit een beaumont.

Voorts werden in Pidië neergelegd 8 vijanden, buit 2 beaumonts en een revolver.

De divisie Christoffel patrouilleerde in Pidië, Pira en Seuleume en legde 38 vijanden neer.

* * *

Handel in Geweren.

Naar het *Bandj. Nbd.* uit betrouwbare bron verneemt worden niet alleen op de grens van Martapoera en Pengaron geweren verkocht, doch ook aan eenige opgezetenen van Sjampaka en een paar andere kampongs. De geweren schijnen afkomstig te zijn van de ingenomen vuurwapens der bevolking, die in bewaring zijn bij het districtshoofd.

Een brutale dief heeft zich tot die bergplaats toegang weten te verschaffen en daaruit een partijtje geweren heimelijk weggenomen en ten eigen bate verkocht.

De zaak is thans in behandeling bij de magistraten te Pengaron en Martapoera.

Wanneer eens door den magistraat persoonlijk in de kampongs Banjoe Irang, Banjoe Isin, Kiram, en Tiwingan een gestreng onderzoek werd ingesteld, zouden er zeker meer geweren voor den dag komen. Door den magistraat persoonlijk, omdat de dief of dieven nauw verwant zijn aan een der districtshoofden in de afdeeling Martapoera!

* * *

Zeeschuimers.

In de stranddessa Moro niet ver van de pyrotechnische werkplaatsen te Soerabaja houden de meeste opgezetenen zich onledig met de vischvangst.

Die menschen klagen nu, naar de *N. S. Ct.* bericht, over de groote onveiligheid op zee, d.w.z. op de hoogte van genoemde visschersnederzetting; elken nacht haast worden de visschersprauwen geënterd door een vaartuig, bemand met 7 of 8 koppen, allen goed gewapend.

De zeeschuimers rooven al de visch en wat verder van hun gading is, bijv. de kleeren en het geld van de visschers, en zoo dezen weerstand bieden, worden zij met den dood gedreigd.

Eenige opgezetenen van Moro zijn bij een paar Europeanen geweest en hebben een omstandig verhaal gedaan van het een en ander, volgens hen behooren die zeeschuimers op Bangkalan of Kamal te huis.

Die opgezetenen kwamen de hulp van Europeanen inroepen of deze nl. zoo goed zouden willen zijn, om zich gedurende een paar nachten op Moro te posteeren en op de zeeschuimers te schieten.

Bedoelde Europeanen hebben de klagers echter naar de politie verwezen, wat zij echter uit vrees voor soesah liever niet doen.

Het zou wel overweging verdienen, meent het blad, om in zake onderzoek te laten doen door den patih bijv. en de zoogenaamde zeepatroui le die vroeger bestond en langs Moro en de andere visschersnederzettingen kruiste, weer te doen invoeren.

* * *

Malaria-bestrijding

Onder dit hoofd schrijft het *Bat. Nbd.*:

Sinds eenige dagen is men in de benedenstad bezig met het dicht gooien van moerassen en stilstaande wateren, om de muskietenplaag tegen te gaan.

Het werk heeft plaats onder toezicht van den geneeskundigen dienst en wordt uitgevoerd door vrije koelies. De plassen worden met sintels gedempt.

In de buurt van het chineesche hospitaal is men al gereed; nu is Tangkie aan de beurt."

Eindelijk schijnt men dan toch over te gaan tot doeltreffende maatregelen in deze.

* * *

De heer Herbert Wright en de rubber in Deli.

De heer Herbert Wright, de bekende Londensche caoutchouc-specialiteit, redacteur van het te Londen verschijnende „India Rubber Journal", schrijver van een standaardwerk over rubbercultuur en lid van „The Rubber estate

agency limited" heeft in de laatste dagen der maand Mei eenige dagen in Deli vertoefd. De heer Wright zit in de directie van de nieuwe maatschappij, gevormd uit de ondernemingen Blankahan en Soengei Roean, en zijn interesse in rubber-plantages, die Hevea planten, zal hem voortaan minstens eens in de drie jaren weder daarheen brengen, meldt de *Deli Courant*.

Voor de eerste maal in Sumatra zijnde, was het hem aangenaam te kunnen verklaren, dat hij een bizonder gunstigen indruk van het land, en niet minder van de menschen, had ontvangen. Op vele punten vond hij overeenstemming met den overwal, waar hij geïnteresseerd is bij de zulke prachtige dividenden afwerpende Vallambrock Rubber Company en waar zijn weg van hier (de heer Wright vertrekt morgen weer) hem weer heen zal leiden. Vooral de Inlandsche bevolking in haar doen en laten en de daartusschen gevestigde Chineesche kleinhandelaren en groenteplanters deed de gelijkenis op vele punten opvallend zijn.

Wat hij in Deli van rubber zag, trok sterk zijn aandacht; hierover hoopt hij later echter zijn indrukken zelf op schrift te stellen. Hij bezocht een vrij groot aantal rubberondernemingen en roemde den stand van de cultuur.

Zijn bezoek zal ongetwijfeld voor Deli goede gevolgen hebben en meer buitenlandsch-, in de eerste plaats natuurlijk meer Engelsch-, kapitaal naar deze streken voeren, waar het in nieuwe ondernemingen nog genoeg plaatsing kan vinden.

Zeker zullen pogingen op dit gebied vergemakkelijkt kunnen worden, wanneer de heer Wright op de aanstaande rubber-tentoonstelling photo's en monsters vindt van Deli-ondernemingen; doch het zal wel onnoodig zijn, hier nog eens op dit groote belang voor onze rubberplanters hier te lande te wijzen", besluit het blad.

* * *

Robusta koffie.

Het *Soer. Hdbl.* ontving uit Nederland berichten, wijzende op een gevaar voor de „coffea robusta", op welk gewas thans de koffieplanters hun hoop hebben gevestigd.

Het gevaar dreigt namelijk, dat de robustakoffie zal hebben te kampen met dezelfde drawback als indertijd de Liberia-koffie; de reputatie van een slechten smaak.

De eerste partijen robusta, die in Holland aan de markt werden gebracht, waren niet alle „goed van smaak" en er begint omtrent deze smaak twijfel te ontstaan. Of de minder goede smaak geweten moet worden aan minder doelmatige bereiding, dan wel aan de omstandigheid dat de koffie zelf inferieur was, weet de berichtgever niet: doch zooveel is zeker dat het zeer wenschelijk is vooral in den beginne geen robusta-koffie naar Holland te zenden, die minder goed van smaak is.

Heeft de reputatie van de robusta zich voldoende gevestigd, dan doet de mindere smaak van een enkele partij minder kwaad meer.

Zoo'n nieuwe koffiesoort als de robusta, klein van boon en misvormd, wordt streng beoordeeld ten aanzien van den smaak, en valt deze in het begin tegen, dan vestigt zich een vooroordeel dat niet dan met moeite uit den weg te ruimen is. Hiermede gaat noodzakelijk — het behoeft geen betoog — een belangrijke winstderving gepaard.

De bereiding van robusta is nieuw en er kunnen dus licht fouten begaan worden, doch er bestaat geen enkel bezwaar om elke partij op den smaak te beproeven alvorens haar naar Holland te zenden en in allen gevalle, het inferieure voorloopig op Java te realiseeren. Voor die inferieure, slecht smakende robusta zal men op Java minstens even veel kunnen maken als in patria.

Waar de robusta in Ned.-Indië aangeplant en de koffiesoort ruime en regelmatige producties geeft, is het te verwachten dat de uitvoeren dezer koffie snel zullen toenemen, en zelfs met toepassing van de boven gegeven voorschriften zal het moeite kosten het verbruik in dezelfde mate te doen stijgen zonder over te gaan tot een belangrijke prijsverlaging, meent het blad.

WEST-INDIË.

Suriname.

Goud-industrie.

Den 9 Juni l.l. zouden de Koloniale Staten de ontwerp-verordening in behandeling nemen, betreffende een proefneming met het kleinbedrijf in de goud-industrie.

Zooals onze lezers weten, ligt het in de bedoeling om bij wijze van proef kleine concessiën uit te geven aan kleine ontginners, die daarvoor 15 pCt. van de goud-opbrengst aan het gouvernement zouden hebben af te staan.

Het gouvernement heeft voor die proef het oog laten vallen op een deel der voormalige concessie van de Saramacca-Company, welk deel 1 December l.l. vrij kwam.

Het bestuur heeft toen den 2en December een openbare inschrijving voor dat vrijgevallen deel laten houden, maar de concessie toen niet aan den inschrijver gegund, die daarop volgens de bepalingen recht verkreeg, doch met toepassing van art. 15 der goud-verordening de toewijzing geweigerd, en daarop bedoeld terrein bestemd voor de nu beoogde proefnemingen.

In verschillende bladen wordt hiertegen verzet aangeteekend. Zoo teekende *Onze West* aan, dat hier sprake zoude zijn van een verkeerde toepassing van bedoeld artikel 15, en meende 't blad nog eens de aandacht op de zaak te moeten vestigen, „alvorens de Koloniale Staten eene volgens bevoegden onwettige daad van het bestuur sanctioneeren."

Van onwettigheid kan o. i. geen sprake zijn, waar genoemd artikel zeer ruim gesteld is, door aan het bestuur de bevoegdheid te geven eenige concessie „in het algemeen belang" te weigeren. Het komt er nu maar op aan, wat onder algemeen belang moet worden verstaan.

In- en uitvoer in 1907.

Over het jaar 1907 bedroeg de waarde van den invoer in de kolonie *f*6.903.608 en die van den uitvoer *f*5.888.567. *Onze West* noemt het een bemoedigend verschijnsel, dat het verschil tusschen invoer en uitvoer afnemende is.

Opmerkelijk noemde het blad het feit, dat de invoer van rijst niet afneemt. Deze bleef ongeveer 4 millioen kilogram 's jaars, ter waarde van ruim 4 ton. Hoezeer de inlandsche productie toeneemt, oefent deze toeneming blijkbaar nog geen merkbaren invloed uit op den invoer, welk verschijnsel waarschijnlijk alleen moet worden toegeschreven aan de toeneming der bevolking door immigratie.

Hierbij zij even aangeteekend, dat, naar de *Surinamer* vernam, bij het immigratie-departement aanvragen waren ingekomen voor de uitzending van 2737 immigranten, 1069 Britsch-Indiërs en 1498 Javanen. In de eerste helft van Juli werden reeds 180 Britsch-Indiërs te Paramaribo verwacht met een schip, dat ook immigranten voor Trinidad zou aanvoeren.

Wat den uitvoer uit de kolonie nu weer aangaat, zij aangeteekend, dat de waarde van den uitvoer der voornaamste producten de volgende was: balata, *f*695544; cacao, *f*1.462.762; goud, *f*1.427.418; hout, *f*54.646; koffie, *f*100.038; rum of dram, *f*99862; suiker, *f*2.020.593.

Bacovencultuur.

De verscheping van bacoven op 29 Mei bedroeg 3638 bossen.

Sedert den aanvang van den uitvoer zijn de wekelijksche verschepingen geweest: 2894, 1741, 2511, 2773, 2945, 3935, 3305, 2881, 3435 en 3638 bossen.

Men is dus in Suriname nog verre van het normale aantal van 20000 bossen voor elke verscheping.

Maar — een weinig gedu'd nog slechts. Wie weet wat de naaste maanden brengen zullen.

* * *

Cacao in 't wild.

Volgens de „Suriname" hebben balata-bloeders in het district Boven Nickerie boven de Blanche Marie val, vrij groote uitgestrektheden vruchtdragende cacaoboomen ontdekt. Vermoedelijk zijn hier weder apen in 't spel, die bekende cacao-dieven, die dikwijls cacao-zaden in het bosch laten vallen.

* * *

Afgoderij.

De politie heeft volgens *Onze West* een goede vangst gedaan op den grond Mon Divertissement — meer bekend onder den naam van de Boer Boiti — aan den Kwattaweg.

Onder leiding van den adjunct-inspecteur Edcius werd aldaar door een vijftal beambten in burgerkleeding een afgoderijpartij overvallen. Men was nl. ter plaatse bezig om te trachten een nog betrekkelijk jonge vrouw op afgodische wijze te genezen van een ziekte, waaraan zij al jaren lijdende was. Trots de behandeling in het militair hospitaal en door andere geneesheeren zou zij geen genezing hebben gevonden.

Zes personen werden gearresteerd, die allen in meerdere of mindere mate aan de bewerking meededen, terwijl in beslag werden genomen verscheidene flesschen met allerlei dranken, een rood vrouwenhemd, snoeren, Ingisiris, eenige sakka's, een houten sabel, een parel, enz. enz., zaken die bij de afgoderijpartijen bijna altijd worden aangetroffen. Onder de twee deelnemers bevonden zich twee Engelschen.

Quack.

Onze West schreef het volgende:

„Een vreemden naam heeft dit artikel, dat sedert kort hier in den handel wordt gebracht door de firma van der Voet aan de Gravenstraat.

Mag men echter gelooven wat er van verteld wordt, dan schijnt dit voedingsmiddel wel aan te bevelen, vooral voor personen in het binnenland, die weinig ruimte en weinig omslag voor hun dagelijksch voedsel kunnen besteden.

In Fransch Guyana wordt dit voedingsmiddel veel gebruikt voor prospecties in de goudvel-

FEUILLETON.

In het Tenggergebergte. *)

Dik en lomp van beenen, grof en zwaar van gezicht, breed van mond, platneuzig en niet geel, maar bruin-zwart en met doffe oogen, vormen de Tenggereezen een geheel ander, veel lager ras, dunkt mij, dan dat der Javanen. Dit trof mij vooral gisteren zoo, toen wij het bezoek ontvingen van den regent van Pasoeroean en later met hem middagmaalden en een wandeling deden.

Raden Mas Toemenggoeng Ario Darso Soegondo was op de tournée met den assistent-resident Borel. Is deze een flink en krachtig vertegenwoordiger van het Hollandsche ras, dat op Java mannenkracht, beleid en volharding toonde, zoo scheen de regent mij een zeer volmaakt vertegenwoordiger van de Javaansche aristocratie, mooi en regelmatig van gelaatstrekken, slank en elegant te paard en te voet, hoffelijk en zeldzaam gevat en geestig in het gesprek, zoo in antwoorden als opmerkingen. Hij sprak bijzonder goed de taal van ons beider Koningin en liet zich uit over Nederland en over Java met kennis en beleefden tact.

Hoe buitengewoon te betreuren is het dat niet alle regenten en beschaafde Javanen onze taal spreken... dat wij niet van onze taal en letterkunde een band te meer maken, die Indië met ons vereenigt. Dat men niet alleen dit niet bevordert, maar *zelfs tegenwerkt*, zoodat vele zonen van hoog geslacht nu Engelsch leeren, schijnt mij een ideaal van gebrek aan verbeelding en menschenkennis toe.

* * *

Zoover had ik geschreven, toen ik eensklaps opstond in de voorgalerij, om te zien naar een groote menigte Tenggereezen, die voorbij gingen. Daar trok in den mist, die juist weer dik kwam aanwervelen uit de diepe ravijnen, een lijkstoet voorbij. Een man, gisteravond in de *dessah* gestorven, werd begraven. Op een open draagbank van bamboes, alleen door een pajong overschaduwd, werd de overledene, die in gekleurde doeken gewikkeld was, door zes vrienden gedragen naar het kerkhof. Het baadje, dat hij het laatst gedragen had, was uitgespreid boven de windselen. Ik volgde den stoet langs Oud-Tosari, en toen omlaag het ravijn in. Het graf was gereed. Men legde den doode daarin, met het hoofd gericht naar den Bromo...... toen spreidde men over hem heen een mat van gevlochten bamboes en daarop viel de aarde, waarmede het graf gevuld werd.

Allen, die het lijk te voet gevolgd waren, riepen *Surah*... een zeide een gebed... de priester (*doekoen*) riep: „Zijn wij allen nog bijeen?" waarop een stem antwoordde: „een onzer is niet meer!"

Op den weg naar het kerkhof stond een lid der familie van den overledene, die aan ieder der deelnemenden een klein muntstuk gaf, en daarop gingen ze weer terug naar het sterfhuis,

*) Uit een *Van Dag tot Dag* van het *Alg. Handelsblad*.

den. Het is dan ook het toppunt van eenvoud. Quack is een meelsoort, die bereid wordt uit cassave. Om het te gebruiken is het voldoende dit meel te vermengen met water, waardoor een pap ontstaat, waarmede de Fransche gouddelvers hun maal doen. Hun eischen zijn zeker bescheiden. Hun hee.e voorraad bestaat nagenoeg alleen uit een blik quack, we.k artikel jarenlang goed blijft. Toespijs wordt verkregen door de jacht.

Wij zijn benieuwd of het artikel ook voor onze binnenlanden dezelfde beteekenis zal verkrijgen. De expedities zouden daardoor heel wat eenvoudiger worden. En een nieuwe inlandsche industrie zou er door ontstaan, die een uitgebreid afzetgebied oplevert voor het landbouwproduct cassave, waarvan spoedig overproductie ontstaat.

Op zeer bescheiden schaal is sedert eenige weken een fabriekje geopend aan de Sommeldijksche kreek nabij de Groote Combé. Doel is om uit cassave te bereiden drie producten: quack, tapioca en gomma (stijfsel).

Moge de ondernemingsgeest hier beloond worden."

* * *

Curaçao.

De zooveelste ruzie met Castro is aan den gang. We hopen, dat het weer op de gewone manier zal worden bijgelegd. Laten we liever nu eens hooren, wat een Statiaan van zijn landje aan de *Vrijmoedige*, helaas in het Engelsch, schreef:

„Nu de zaken hier op beteren grondslag berusten is het te hopen, dat ons goed gouvernement op denzelfden weg zal blijven voortgaan, als wanneer het succes niet kan uitblijven. De herleving van het eiland is zeker iets om er trotsch op te kunnen zijn. Wij hebben hier een heerlijk klimaat, een bodem, die alles kan voortbrengen, en ons eiland ligt op den weg van de vele laadbooten, die tusschen de West-indische eilanden en New-York varen. Ik vrees, dat de leden van den Kolonialen Raad niet op de hoogte zijn van de nu nog rustende hulpbronnen van het eiland.

Vreemdelingen komen onder ons en zullen zich, naar ik hoop, goed beloond zien. Een Engelschman, Capello, neemt de katoencultuur op Fairplay ter hand en is vol vertrouwen op den goeden uitslag.

De heer Forbes heeft zich met zijn familie op Golden Rock gevestigd en zal in vereeniging met anderen op groote schaal katoen gaan planten; weer anderen zien uit naar land, om dat aan te koopen; allen kennen de vruchtbaarheid van onzen bodem en willen dezen blijkbaar een *fair trial* geven. Dat alles spelt goeds voor Statia!"

Van Vreemde Koloniën.

Arbeiders in Kameroen.

Over dit onderwerp bevat de „Deutsche Kolonial Zeitung" een artikel, waaraan wij het volgende ontleenen.

De schrijver, die geheel op de hoogte van de kwestie is door zijn verblijf in de kolonie, zegt, dat vele arbeiders op de particuliere ondernemingen aan deze door het bestuur worden verstrekt. Wanneer hier of daar opstand uitbreekt en tuchtiging noodig blijkt, wordt den schuldigen stammen altijd een straf opgelegd, daarin bestaande, dat zij gedurende een bepaalden tijd een zeker aantal arbeiders aan het bestuur moeten leveren. Heeft dit oogenblikkelijk geen gelegenheid om allen aan het werk te zetten, dan stelt het bestuur wat overcompleet is ter beschikking van de ondernemers. Overigens geeft de ordonnantie van 14 Februari 1902 aan het bestuur de bevoegdheid om arbeiders aan te werven, ten einde ze ter beschikking van de particuliere ondernemers te stellen.

Vooral voor den aanleg van den spoorweg zijn vele arbeiders aldus door het bestuur aan de ondernemers geleverd, die, wanneer zij waren aangewezen geweest op het stelsel van vraag en aanbod, zeer zeker niet over de noodige werkkrachten zouden kunnen beschikken. Deze tusschenkomst van het bestuur wordt nog meer noodzakelijk geacht, wanneer de spoorweg, die het Zuiden der kolonie moet ontsluiten, zal worden aangelegd.

De schrijver van het artikel zegt te hebben opgemerkt, dat de negers van Kameroen niet anders dan gedwongen werken en dat zij, waar mogelijk, geen andere taak aanvaarden dan die, welke de minste inspanning vordert. Voor de voorbereidingswerkzaamheden voor den spoorwegaanleg, 't boschkappen, het traceeren van den weg, kon men betrekkelijk gemakkelijk vrijwillige arbeiders vinden. Maar zoodra begonnen de graaf-werkzaamheden niet of de vrijwilligers bleven uit en volgden de ploegen, die met het uitzetten van de lijn waren belast. Het bestuur was genoodzaakt zijn toevlucht tot dwang te nemen om de ondernemers aan de noodige arbeiders te helpen.

De aanwerving van arbeiders door particulieren is uitteraard nog veel moeilijker. Hun werfagenten hebben de bevoegdheid niet, om eenigen dwang op de inboorlingen uit te oefenen en meestentijds komen ze terug zonder eenige andere uitkomst, dan den spot der negers, die op hun aanbiedingen niet wenschen in te gaan.

Het bestuur heft een recht van één mark voor elken door particulieren aangenomen arbeider en van tien mark voor elken arbeider, dien het ter beschikking van de particuliere ondernemingen stelt. Deze belasting is een der voornaamste bronnen van inkomsten der kolonie.

De schrijver put hieruit de conclusie, dat het bestuur er alle belang bij heeft om aan het stelsel der aanwerving en toewijzing van arbeiders door het bestuur eene zoo ruim mogelijke toepassing te geven, instede van die toepassing te beperken.

* * *

Fransch-Guyana.

Wij hebben herhaaldelijk gewezen op de plaag in deze Fransche kolonie, het optreden der maraudeurs, die op de geconcessioneerde placers van anderen het goud stelen. Telkens is door concessionarissen daarover geklaagd en om bescherming van hun bedrijf gevraagd.

Nu lezen we in de „Dépêche Coloniale", dat gouverneur Rodier een besluit heeft genomen, volgens hetwelk de administrateurs van placers, die voor de bewaking hunner terreinen een politie-post wenschen, zich moeten verbinden de volgende kosten te dragen:

1. Het transport der gendarmes, van hunne bagage en van het materiëel voor den post;
2. Voeding en geneeskundige behandeling der gendarmes;
3. Toelage voor buitengewonen dienst, ten bedrage van 4 franken per dag voor de gendarmes; 6 franken per dag voor de gegradueerden.

Stelt men voor een politiepost maar één gegradueerde en drie gendarmes, dan komt het bedrag der toe te kennen toelagen alleen reeds op 540 franken 's maands, een aardige extra-belasting dus, wegens toestanden, waartegen te waken zeer zeker een der eerste bestuursplichten is.

We denken hierbij aan hetgeen in Indië te doen is geweest en geschreven werd over de Mapia-eilanden, en laten verdere commentaar aan onze lezers over.

* * *

Nieuw-Caledonië.

Aan de „Dépêche Coloniale" werd uit Noeméa het volgende geschreven:

„Caledonië verkeert in een toestand van ellende, waarom men zich in Frankrijk weinig schijnt te bekommeren.

De kolonie en de hoofdstad Noeméa zijn in werkelijkheid in staat van faillissement. De schuldeischers beginnen zich te roeren. Het volhardend zwijgen van het departement van koloniën op het verzoek om leeningen aan te gaan, begint het geduld der kalmste lieden uit te putten. Complicatiën staan te vreezen, waarvan de geheele verantwoordelijkheid op het moederland valt, dat zich, naar het schijnt, zelfs niet verwaardigt te antwoorden op de dringende telegrammen, welke de waarnemende gouverneur Brun op aandrang van de vertegenwoordigende instellingen het toezond.

Het nut der aangevraagde leeningen voor de kolonie en voor de stad Noemaé komen ons hier evenwel, in beginsel, onbetwistbaar voor.

Hierbij meenen we de aandacht van den heer Milliès-Lecroix te moeten vestigen op den huidigen toestand te Noeméa. Talrijke arbeiders en geëmployeerden, meerendeels hoofden van huisgezinnen, zijn sedert vele maanden buiten betrekking; meer dan 150 huizen staan leeg, wegens den uittocht der bewoners; de traktementen der geëmployeerden worden steeds meer besnoeid; de belastingen zijn verpletterend; de waarde van het onroerend bezit is in minder dan tien maanden tijds met meer dan 50 percent verminderd, terwijl de grondbelasting is verhoogd.

De toestand wordt onhoudbaar. Allen, die het land kunnen verlaten, haasten zich het te doen. Het vertrouwen is weg.

De ambtenaren alleen hebben het goed. De schaarschte van het geld heeft er de waarde van verhoogd. De talrijke verkoopingen tengevolge van faillissement, beslaglegging of vertrek maken dat men tot lagen prijs verschillende zaken kan koopen.

Een categorie van ingezetenen staat er bepaald zonderling voor: dat zijn de op vrijen voet gestelde gestraften, die hier moeten verblijven. Men dwingt hen aldus te blijven in een land, waar het hun onmogelijk is door werk hun brood te verdienen.

Wanneer zal men er toch eindelijk toe overgaan die fameuze wet van 1854 op de ten uitvoerlegging der straf van dwangarbeid te herzien, waarvan de barbaarschheid niet meer aan de huidige inzichten beantwoordt.

Het valt niet te ontkennen, dat in Caledonië algemeen een gevoel van afneiging van het moederland bestaat, en zelfs de besten hier keuren de houding van het moederland ten strengste af. Men meent, dat indien Frankrijk niet meer op Caledonië gesteld is, dit niets zou verliezen door afscheiding, en men begrijpt niet, waarom men aan het ministerie van koloniën zoo zeer gekant is tegen een proef in Caledonië met een stelsel, waarmee Engeland zooveel succes heeft gehad, dat der autonomie. Men zegt dat het, wetens, de kolonie, door de natuur zoo rijk begiftigd, in de ellende te laten, van de grootste willekeur en wreedheid getuigt. De kolonisten hier zijn niet uit het moederland getrokken en hebben zich hier niet gevestigd, om 6000 mijlen van het moederland een plantenleven te leiden in een kolonie, in welker ondergang het moederland behagen schijnt te scheppen.

Op het oogenblik, dat ik dit kort en wanhopig schrijven besluit, hoor ik bij geruchte, op betrouwbare gronden naar het schijnt berustend, dat de nieuwe gouverneur Richard hier binnen 14 dagen zal zijn en dat hij eenige beloften meebrengt en zelfs eenige plannen, die ons weder de hoop op betere dagen zouden geven.

Moge dit gerucht zich bevestigen en de gouverneur Richard, van wien men veel goeds zegt, als redder tot ons komen; de dankbaarheid der kolonie zou hem dan voor altijd verzekerd zijn."

* * *

waar hun een kleine *slamatan*, een eenvoudig onthaal, werd aangeboden.

Gedurende de eerste zeven dagen zal men elken morgen door een bamboes, die in den grond steekt, waar ongeveer de mond van den overledene is, water gieten en men werpt dan rijst door een grooter bamboes.

De kleederen van den man, die ik op de windselen, waarin hij gewikkeld was, zag liggen, worden elken avond weer teruggehaald van het graf, maar zeven ochtenden achtereen naar het graf teruggebracht.

Na den zevenden dag wordt het eerste Doodenfeest gegeven, waarop de lievelingsspijzen van den overledene worden voorgezet aan een pop, die hem voorstelt en met zijn kleederen gekleed is.

En in de gloeiende asch van rijststroo wordt wierook gebrand; er wordt gebeden en wijwater gesprenkeld op ieder. De oudste mannen van de dessah, die de pop vervaardigd en aangekleed hebben, roepen uit onder het geschrei der achtergelatenen: „Waarom hebt gij ons verlaten, wij zorgden zoo goed voor u!" en dan kleeden ze de pop weer uit en verbranden die op een gewijde plaats.

Maar de geesten van hen, die hier te Tosari en in de omliggende dessah's sterven, vinden hun zalige bestemming nog niet dadelijk. Ze kunnen niet verder komen dan de Mungal, den pas over den kraterrand, dien zij overgaan, eer zij tot de Zandzee dalen, den krater-bodem, waaruit de berg Bromo rijst.

Want die pas is het tehuis van den machtigen geest van Raden Demeling, wien de Tenggereezen offers brengen van rijst en tabak, eer ze dalen naar de Zandzee en opgaan tot Bromo of Smeroe. In holten in den rotswand worden die offers gebracht.

* * *

Als offers zijn gebracht aan den geest op den Mungal-pas, wordt het groote Doodenfeest Njewu gegeven in de vijfde of zesde maand van het jaar, zoodat het voor dezen doode spoedig plaats kan grijpen. En dan stijgt naar den Bromo-hemel de ziel van hem, dien ik voorbij zag dragen en gevolgd heb naar het kerkhof, langs de steile bergweg-trappen.

* * *

De bevallige, vriendelijke vrouw van den dokter gaat juist op den weg voorbij.

— „Mevrouw, wat zeide die oude Tenggerees toch tot u?"

Ze sloeg de lieve, levendige oogen op en zeide glimlachend:

— „Ik vroeg hem: „Welken godsdienst belijdt ge?"

— „De Mohammedaansche!"

— „En in welken God gelooft gij?" —

— „In God Bromo!"

Tosari, 29 Mei.

Jamaica.

Men vreest, dat de ontvangsten der kolonie tot een bedrag van 50000 ponden sterling beneden de raming zullen blijven. Uit Kingston werd aan de Engelsche bladen geschreven, dat de douane-ontvangsten steeds achteruit gaan en het meest wel die uit hoofde van de rechten op rum. De invoer van handelsgoederen in het algemeen schijnt normaal te zijn, zoodat het ontbrekende hieruit niet wordt aangevuld. Wel werd wegens de schaarschte aan levensmiddelen tengevolge van de droogte op meerderen invoer van levensmiddelen gerekend in de eerstvolgende maanden, maar desniettegenst... blijft een deficit te voorzien. He... ...aande men, genoodzaakt ... bestuur zal, zegt ... zijn verscheidene openbare werken, waarvoor op de begrooting gelden war... getrokken, uit te stellen en de uit... welke reeds onder handen ... ...en uit-minderen. ...aven voor die, ...zijn, belangrijk te ver

* * *

Katoen op Barbados.

Hieromtrent melden de laatste gegevens het volgende:

De katoencultuur op Barbados werd eerst in 1903 aangevangen op een oppervlak van slechts 16 acres. De waarde van den oogst van dat jaar bedroeg niet meer dan ruim 300 ponden sterling. Verleden jaar besloeg de katoencultuur op het eiland een oppervlak van 5000 acres en was de waarde der productie 78.876 ponden sterling. Dit jaar werden 6935 acres met katoen beplant en wordt gerekend op een opbrengst ter waarde, niettegenstaande lage prijzen, van omstreeks 100.000 ponden sterling.

* * *

De spoorwegen in Engelsch-Indië.

We zijn zoo gewoon om de Engelschen als de meest practische menschen ter wereld te beschouwen, maar in de koloniën valt daar dikwerf weinig van te bespeuren. Hooren we eens wat de „Times of India" schreef over het onderzoek, ingesteld betreffende de spoorwegen in Engelsch-Indië:

„Toen de commissie voor het beheer der Indische spoorwegen was benoemd, zeiden wij, dat weinig goeds van haren arbeid was te wachten. Toen beslist was, dat de commissie niet naar Indië zou komen, om de zaken ter plaatse te onderzoeken, werd dat vermoeden zekerheid. Het schouwspel van vijf heeren, waarvan niet één practisch op de hoogte was van Indische spoorweg-quaesties, te Londen gezeten, om te beslissen over het lot van 80.000 mijlen spoorweg op 6000 mijlen afstands, behoorde eigenlijk thuis in... Kampen (vrije vertaling). De dwaasheid van het onderzoek bleek, toen deze commissie als haar voorlichter iemand benoemde, wiens arbeid op spoorweggebied in Indië zich had gekenmerkt door monumentale langzaamheid. Wie van zulk een onderzoek nog goeds verwachtte, moest wel tot in het dwaze optimist zijn. Hij zal intusschen ruw ontwaakt zijn, toen de uitslag van het werk der commissie bekend werd. De geheele strekking van haar rapport is om de Indische spoorwegpolitiek te beklemmen, de meer vrijzinnige begrippen der laatste jaren te verstikken, en de ontwikkeling te zoeken langs het smalle paadje van het staatsbedrijf."

Oost= en West=Indisch litteratuur overzicht.

Eigen Haard, 27 Juni 1908.

De vorige week bespraken wij het eerste gedeelte van het artikel van *Beroega: Een huisvlijt in de afdeeling Moeara-Doewa der Residentie Palembang*, waarvan thans het slot in No. 26 van Eigen Haard is opgenomen. De schrijver behandelt nu de eigenlijke zijdewinning, welke ongeveer als volgt geschiedt.

De vrouwtjesvlinder legt haar eieren op de z.g.n. opé, dat is de voet van den bladsteel van den pinangpalm, welke in een koel gedeelte van het huis wordt geplaatst. Na negen dagen komen de eitjes uit en honderden kleine, bijna onzichtbare draderige rupsjes kruipen op de opé rond. De verzorging en voeding der jonge rupsen geschiedt door meisjes; zijn de rupsen 18 dagen oud, dan wordt haar geen voedsel meer verstrekt en gaan zij zich inpoppen. Daartoe plaatst men ze in matjes, welke na 3 etmalen geopend worden, waarna zich mooie witte en gele cocons vertoonen; deze cocons worden nu pl.m. 2 uur in de zon gedroogd, waardoor de inhoud sterft. De buitenste laag wordt nu voorzichtig van de cocon afgescheurd en deze is nu voor de zijdewinning gereed. Om de afwikkeling te kunnen bewerkstelligen, is het noodig dat de cocons eenigen tijd in het kokende water worden gelegd; die afwikkeling der cocons en de verdere behandeling van de gewonnen zijde geschiedt op hoogst eenvoudige wijze met zeer primitieve toestellen, (waarvan afbeeldingen aan het opstel zijn toegevoegd).

Een en ander wordt uitvoerig door „Beroega" beschreven; hij eindigt met te zeggen, dat de zijde uit het Moeara-Doewa'sche te Palembang en Singapore zeer gezocht is en „het zou de moeite loonen, wanneer door het a... van eenig coöperatief beginsel ... aanbrengen genwoordig bestaande ... en deze, de teuitgebreide indust... huisvlijt tot een meer hier zal de ... werd opgevoerd. Doch ook van ... stoot daartoe niet te verwachten zijn ... het inlandsch particulier initiatief, en het zou, waar nu in het belang der nijverheid zooveel gedaan wordt, ons inziens meer op den weg ... liggen van de Regeering, in het belang van de landstreek te dezen opzichte een nauwkeurig onderzoek in te stellen. Een huisvlijt, die zich ruim 30 jaren handhaaft en waarvan het product zoo gezocht is om zijn goede qualiteit, kan zeer zeker tot een meer georganiseerde industrie worden opgevoerd."

* * *

Teysmannia. 1908. Afl. 5.

Over de *Ananas-conserven-industrie en de al of niet mogelijkheid harer invoering op Java* schrijft de heer *E. de Kruijff* een belangrijk artikel, waaraan wij het navolgende ontleenen. De voornaamste producenten voor de wereldmarkt van geconserveerde ananas zijn: de Bahama-eilanden, Cuba, Florida, Hawai en Singapore; inzonderheid is het de laatste plaats, die jaarlijks een enorme hoeveelheid uitvoert, in 1906 bijv. niet minder dan 707943 kisten. De industrie is aldaar nagenoeg geheel in handen van Chineezen; van de 16 bestaande fabrieken worden er 15 door hen beheerd. In de omstreken van Singapore en op de naburige eilanden treft men natuurlijk groote ananas-aanplantingen aan. Na een en ander uitvoerig te hebben beschreven gaat schr. na, op welke plaatsen op Java de ananas-cultuur gedreven wordt en of deze van zooveel belang mag worden gedacht dat de oprichting eener conserven-fabriek gewettigd is. De streken, waar vrij uitgebreide ananas-aanplantingen bleken te bestaan, zijn Buitenzorg, Tjibatoe en Kendal (Semarang). Om verschillende redenen acht schr. de oprichting eener fabriek te Buitenzorg en Tjibatoe niet aanbevelenswaardig, doch wel te Kendal, vooral wegens de gunstige ligging in de nabijheid eener afscheephaven; doch dan dient in de eerste plaats de aanplant belangrijk te worden uitgebreid, terwijl het daarbij de vraag is, of voldoende gronden voor de cultuur beschikbaar zullen zijn.

Het zal dus nog wel eenigen tijd duren voor de eerste ananas-conserven-fabriek in Ned.-Indië wordt opgericht, maar in ieder geval verdient het streven van den heer De Kruijff, om de aandacht te vestigen op een mogelijke nieuwe industrie op Java, ten zeerste te worden gewaardeerd.

Verder bevat Teysmannia de navolgende opstellen: Bamboe (met plaat), door E. de Kruijff. — Oogsten en verpakken van tropische vruchten, door F. W. J. Westendorp. — Nieuwe en minder bekende koffiesoorten, door Dr. P. J. S. Cramer. — Over de bestuiving, de bevruchting en de bloei bij de rijstbloem, door J. E. van der Stok. — De zwarte bladluis van de thee en haar vijanden, door J. C. Koningsberger.

* * *

Weekblad voor Indië. 5e jaargang 1908. No. 5.

No. 5 houdt o. a. in: Hollandsche zwart- en witkunst. Tentoonstelling van den Ned. Ind. Kunstkring te Batavia, door P. A. J. Mooijen. — De „Boulevard des Millionaires" in Batavia, door Henri Borel (een soort loflied op het Hôtel des Indes aldaar). — Een aquarellen-tentoonstelling in Indië. De tentoonstelling der aquarellen van F. J. du Chattel te Soerabaja (gehouden van 15—18 Mei. — De moordzaak-Darma. — Uit de inlandsche misdadigerswereld. — Indrukken van den Dag, door Corax.

* * *

De Indische Mercuur. 23 Juni 1908.

De op 16 Mei j.l. te Parijs gehouden rede van *Mr. D. Fock*, over de *Nederlandsche koloniale politiek van den jongsten tijd*, waarvan de dagbladen reeds vrij uitvoerige verslagen gaven, is nu in haar geheel (naar stenografische opname) in dit nummer van de Mercuur afgedrukt.

Bij de lezing trof ons het navolgende: Sprekende over de uitbreiding van het inlandsch onderwijs in de laatste jaren, zeide de heer Fock o. m.: „De reorganisatie van het onderwijs leidt ook tot groote behoefte aan Nederlandsche onderwijzers. Ik zal de positie van den Nederlandschen onderwijzer in Indië thans niet bespreken; alleen wil ik verklaren, dat die positie een zeer gunstige is. Bij herhaling is dit betoogd; het geschiedde onlangs nog op uitnemende wijze door een Haarlemsch ingezetene in het Schoolblad van 7 April j.l., namelijk door het oud-Indisch schoolhoofd, den tegenwoordigen schoolopziener, den heer K. J. Razelius. Hij vergelijkt de positie van de onderwijzers hier te lande en in Indië en toont duidelijk aan, dat die van den Nederlandschen onderwijzer in Indië een zeer goede is. Diens werkkring is belangrijk, belangwekkend, vooral wanneer hij bij het Inlandsch onderwijs geplaatst is. Mijns inziens zou het dan ook niet voor den Nederlandschen onderwijzersstand pleiten, wanneer de tijd mocht komen, dat zich niet voldoende goede krachten voor het onderwijs in Indië beschikbaar stelden."

Toevallig sprak nu in het bovengenoemd Nr. van het Weekblad van Indië, Corax in zijn rubriek „Indrukken van den Dag" eveneens over dat gunstige oordeel van het oud-Indisch schoolhoofd Razelius ten opzichte der positie van de Indische onderwijzers, doch komt tot een geheel andere conclusie dan de oud-minister Fock. Corax bestrijdt o. a. den heer Razelius aldus:

„De heer Razelius is vergeten den tijd, toen hij zelf 3de kl. onderwijzer in Indië was. De omstandigheden waren hem trouwens zeer gunstig. Na een verblijf van negen maanden in Indië werd hij reeds 2e klasse, kwam ongetrouwd uit en huwde een Indisch meisje met geld. De heer R. heeft nooit kinderen gehad, was bijna altijd op een hoofdplaats en geldelijke zorgen hebben hem zeker nooit gedrukt...... De meeste onderwijzers komen getrouwd uit, hebben kinderen, zijn niet gefortuneerd en lijden met hun tractement van ƒ175, minus de kortingen, wel een kommervol leven... Zeker, de positie van den uit Nederland gekomen onderwijzer is „prachtig", maar in Holland blijven is voor velen beter. Ik heb de ellende gezien van een derde klasse-onderwijzer, die getrouwd en met twee kinderen uitkwam. Ik heb den strijd gezien met een aanvangssalaris van ƒ175, minus de kortingen. Ik heb hier het lieve, eerlijke, Hollandsche vrouwtje zien vervallen als sneeuw voor de zon in haar strijd tegen de kippen van Razelius à ƒ0.50 en ƒ0.30." (Men begrijpt, dat Corax hier doelt op uitingen van den heer R. over geringe vleeschspijzen in Indië). Corax eindigt aldus:

„Wil 't gouvernement voldoende ambtenaren B.B., voldoende rechterlijke ambtenaren en voldoende onderwijzers bezitten, dan moet 't over de brug komen. De eenige compensatie, ten opzichte van 't koloniale leven, is een goed tractement. Kan de regeering daar niet op ingaan, dan zal het te kort aan ambtenaren steeds grooter worden."

Van de overige art. welke dit Nr. van de Mercuur nog bevat, noemen wij nog: De inkomstenbelasting en de naamlooze vennootschappen in Ned.-Indië (n.l. een circulaire van den Directeur van financiën van den 14en Mei '08, no. 832/7262, waarin wenken, in acht te nemen bij de indiening van aantooningen van kapitaalsvermeerdering van naamlooze vennootschappen, maatschappijen en vereenigingen, als bedoeld bij art. 17, ten 1e, der ordonnantie op de inkomstenbelasting (Staatsblad 1908, No. 298). — Overzicht van den economischen toestand van Curaçao. — En verder de gewone rubrieken: Kultuurberichten. Kleine mededeelingen. Financiëele berichten en verslagen. Nieuwe Maatschappijen. Enz.

* * *

Van de Commissie voor het onderzoek naar de mindere welvaart der inlandsche bevolking op Java en Madoera, hebben onlangs weder 2 publicatiën het licht gezien, n.l. de Samentrekking van de Afdeelings-verslagen over de *uitkomsten der onderzoekingen naar de irrigatie in de Residentie Pasoeroean en de Residentie Besoeki*, beide bewerkt door den ingenieur van den waterstaat *R. van den Broek d'Obrenan.*

In 1907 werden de uitkomsten van dit onderzoek in de overige residentiën gepubliceerd; wij deelen dit mede voor hen die belang stellen in het werk der welvaart-commissie; eene bespreking van den inhoud dier uitvoerige verslagen kan op deze plaats natuurlijk niet geschieden.

* * *

Als een bewijs dat het *Handboek ten dienste van de suiker-cultuur en de rietsuiker-fabricatie op Java* inderdaad in eene behoefte voorziet, moge dienen dat, terwijl het geheele werk nog niet volledig verschenen is, nu reeds van het eerste deel een tweede (vermeerderde en verbeterde) druk het licht zag. De titel er van luidt: Methoden van onderzoek der bij de Java rietsuiker industrie voorkomende producten, afvalproducten, brandstoffen, meststoffen, chemicaliën, water, smeeroliën enz., door *H. A. P. M. Tervooren*. Het werk wordt uitgegeven door het proefstation voor de Java-suikerindustrie en gedrukt bij J. H. de Bussy te Amsterdam.

* * *

Dezer dagen zijn verschenen de *Jaarcijfers voor het Koninkrijk der Nederlanden*, inhouden Statistische gegevens der *Koloniën in Oost en West* over het jaar 1906. Deze, door het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's Gravenhage bewerkte gegevens zijn van zeer veel nut, omdat zij samenvatten de overzichten van tal van verslagen die over de Indiën handelen. Gelijk men weet, geschiedt de publicatie in de Nederlandsche en tevens Fransche taal. In het voorbericht wordt o.a. medegedeeld dat uit het hoofdstuk ,,Physieke toestand der bevolking'' is weggelaten de tabel betreffende de bij het Bestuur bekend geworden ongelukken, welke ook in het Koloniaal Verslag niet meer voorkomt. Wij achten dit een zeer verstandige daad, omdat een statistiek als deze: bestaande in de vermelding van het aantal door tijgers verscheurde, door de bliksem getroffen en verdronken menschen, enz., elke volledigheid en dus betrouwbaarheid mist.

* * *

We besluiten ditmaal ons overzicht met een uittreksel van een hoogst belangrijk artikel (hier en daar woordelijk), in het laatste nummer van de **,,Amsterdammer'', Weekblad voor Nederland**, handelend over *Prof. Dr. C. Snouck Hurgronje*, den grooten geleerde, onder den titel *Indische figuren. (No. 111):*

Toen Dr. Snouck Hurgronje naar Indië ging, had hij reeds een grooten naam als kenner der Semitische talen, vooral het Arabisch, en was zijn beroemde reis naar Mekka al volbracht. Naar Mekka, waar geen niet-Islamiet ter bedevaart wordt toegelaten. Maar Sn. H. was geheel als Mohammedaan vermomd; hij sprak de Arabische taal vloeiend en kende de gewoonten der woestijnbewoners. Toch is zijn leven nog in gevaar geweest en heeft hij zich door de vlucht moeten redden. Er was al verdenking ontstaan, toen Sn. H., zich een wondje toebrengende aan zijn hand, de lippen aan dat wondje bracht, wat in den Korân streng verboden is.

In 1888 kwam Sn. H. in Indië aan; hij zou nu naar Atjeh gaan, vermomd, zooals in Buitenzorg was goedgevonden. Een onbescheidenheid van de pers wierp echter dit plan in duigen, waarop hij aanbood zich als quasi-deserteur onder de Atjehers te begeven, welk plan als te gevaarlijk niet werd geaccepteerd.

Voorloopig bleef Dr. Sn. H. toen op Java, in den regel gekleed als Islamitisch goeroe (onderwijzer) en kreeg daardoor de gelegenheid de Moh. zeden en gewoonten tot in de diepste geheimenissen te doorgronden. Zijn veelvuldig verkeer met Inlandsche en Arabische aanzienlijken; de oostersche kleeding, welke Sn. H. droeg, zijn betrekkelijk weinig omgaan met Europeanen deden daarop allerlei verhalen ontstaan. Zoo beweerde men, dat hij overgegaan was tot de Mohammedaansche geloofsbelijdenis, hetgeen wellicht zijn grond vond in het feit dat Sn. H. geen uitzondering maakte op den regel, dat de studie van den Koran sympathie doet ontstaan, voor de leer daarin vervat.

In 1881 wenschte de Regeering van de groote gaven van Dr. Snouck Hurgronje gebruik te maken op Atjeh; aanvankelijk verzette deze zich, doch op aandringen van den toenmaligen gouv.-gen. Van der Wijck zwichtte hij. Men heeft veel gesproken en veel geschreven over de Van Heutsz-politiek op Java; men zou echter met evenveel recht kunnen spreken van de Snouck Hurgronje-politiek. Zijn verdiensten op Atjeh zal de latere geschiedschrijver in al haar volheid te boek stellen. Het land, waarheen hij tegen zijn zin ging, zou juist zijn veld van werkzaamheid bij uitnemendheid worden. S. H. kent den Atjeher in zijn huis en daarbuiten, in zijn godsdienst, in zijn heele leven en sterven, zooals wel geen ander Europeaan hem kent. Zijn boek ,,De Atjehers'', een standaardwerk, (waarvan onlangs de Engelsche vertaling verscheen, legt er getuigenis van af.

De toenmalige gouverneur van Atjeh, generaal van Heutsz, was verstandig genoeg om op ruime wijze partij te trekken van Sn. H.'s groote kennis van land en volk, die dan ook zooveel heeft bijgedragen tot het verkrijgen, misschien juister gezegd: tot het naderen van geordende toestanden. Doch een raadsman, wiens gezag algemeen erkend is, wordt toch allicht min of meer lastig, vooral tegenover militairen, die nu eenmaal niet houden van zeer diplomatiek optreden. Ook voor Sn. H. kwam de tijd. Hij voelde het en verliet Atjeh. De gevolgen zijn niet uitgebleven. O, ware Sn. H. de raadsman gebleven op Atjeh, nog beter: ware hij het gebleven te Batavia of Buitenzorg, dan zou thans daar niet dagelijks zooveel menschenbloed vergoten worden van het eene einde van dat uitgestrekte rijk tot het andere.

Thans vertoeft Prof. Sn. H. hier in Nederland en leidt evenals vroeger in Indië, een zeer werkzaam leven. Soms, heel soms, ziet men hem wandelen in of bij Leiden, als de bezigheden hem niet gevangen houden, zooals ze doorgaans doen. Behalve zijn werk als hoogleeraar, heeft hij veel te verrichten als adviseur aan het Departement van Koloniën. En dan, hij is zeer royaal met zijn colleges. Maar de vurige kracht, die Prof. Sn. H. vooral in zijn geschriften vroeger wel eens den vrijen loop liet, heeft hij thans beheerscht. Wie Snouck Hurgronje ontmoet, rustig philosofisch aan den wandel, heeft moeite zich voor te stellen, dat deze man, eens Indiër geworden, nu vrijwillig balling uit het land, waarmee hij zich had vereenzelvigd, die een groote stille kracht is voor onze koloniën, een groote *levende* kracht kon zijn.

Wij mogen trotsch zijn op Snouck Hurgronje. Wij mogen hem dankbaar zijn, dat hij ons trouw bleef. Zoo aan één professor, zijn hem verlokkende aanbiedingen gedaan! Reeds vele jaren geleden werd hem een professoraat aangeboden aan de Universiteit te Cambridge, een groote eer, en eene financiëel zeer voordeelige betrekking. S. H. bedankte, evenals daarna voor een beroep naar Duitschland; hij bleef behouden voor zijn vaderland — een groot geleerde, groot door zijn weten, groot door hetgeen hij in Indië voor ons en voor de inlandsche bevolking tot dusverre geweest is.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing ligt gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur namiddags.

De Javabode t/m 3 Juni;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws v/d Dag v. Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost t/m 2 Juni;
Het Soerabajasch Handelsblad t/m 1 Juni;
De Ind. Mercuur No. 26;
Het Ned.-Ind. Effectenblad Nos. 41 en 42;

INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

Zeker ligt het wel op den weg van het orgaan der Vereeniging ,,Oost en West'' om een klein deel zijner plaatsruimte af te staan voor de weerlegging van verkeerde beoordeelingen van gebeurtenissen met betrekking tot onze koloniën; daarom lijkt het mij gewenscht nu de aandacht der lezers van het Koloniaal Weekblad te vestigen op een feit, dat m.i. niet zonder tegenspraak mag blijven.

In de *Sumatra-Post* (No. 111) van Woensdag 13 Mei j.l., worden in de rubriek ,,Van het Moederland en de Koloniën'' de vier artikelen door den heer Ch. Snabilié in de *Revue d'Asie* van 1901 opgenomen, gekwalificeerd: ,,doorslaan als een blinde kip.'' Een ieder, die deze goed geschreven artikelen kent, bedoeld als antwoord op de aanvallen destijds in de buitenlandsche pers tegen ons koloniaal stelsel gericht, zal het in den schrijver loven, deze vaderlandslievende daad te hebben verricht, al mag men het niet in alle opzichten volkomen met hem eens zijn. Hij deed een goed werk op verdienstelijke wijze, waarvoor hem dus erkentelijkheid in stede van blaam toekomt.

Dankend voor de verleende plaatsruimte, met hoogachting,

Uw dw.
L. v. M.

Amsterdam, 29 Juni 1908.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 29 Mei 1908.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den adjunct-houtvester E. K. Plasschaert, en aan den chef der werkplaatsen van den Sumatra-S.S. E. D. C. Middelaer; twee jaren aan den ingenieur B. O. W., Jhr. F. L. C. van Doorn.

Ontslagen, op verzoek, eervol, de ambtenaar bij de in- en uitvoerrechten J. H. de Sausin; de commies bij den post- en telegraafdienst L. F. Charpentier; de stationschef D. A. van Hien; de griffier van den landraad te Pati, P. G. Lutter; de klerk op het residentiekantoor te Semarang Mejuffr. A. V. Hübner en de ambtenaar op wachtgeld C. J. Linia.

Aangewezen: voor de studie aan de Ned.-Ind. bestuursacademie F. L. Broekveldt; J. J. Fraser; C. Lulofs; G. J. du Marchie Sarvaas; H. F. van Os; J. H. Rering; L. H. W. van Sandick; L. J. Schippers; J. H. van Wely; W. A. C. Whitiau en W. K. H. Ypes.

Benoemd: tot griffier van den landraad te Pati, C. W. M. Beugel; tot tijdelijk ondervoorzitter van de landraden te Pekalongan en Batang, Jhr. Mr. N. Rengers Hora Siccema; tot subs.-griffier bij den Raad van Justitie te Semarang, Mr. J. F. W. la Fontaine; tot referendaris bij het Dep. van Justitie, Mr. Th. A. J. Lentink; tot 1en commies A. L. Ligtvoet; tot 3en commies L. H. F. Voll, W. F. von Lutzow en A. R. Rijkschroeff; tot opzichter 1e kl. bij de S.S. op Java, F. W. A. Brauns; tot id. 2e kl., W. L. Leefers; tot hoofdcommies bij het Dep. van Fin., J. W. Roessingh van Iterson; tot 2en commies, J. E. Biljardt; tot referendaris, G. von Söhsten; tot hoofdcommies Ch. R. Veenstra; tot 1en commies, Ch. Strüben.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa, aan den kapitein der inf. H. C. Stoelman; zes maanden, aan den 1en luit. der inf. G. J. A. van Eck; een jaar aan den 1en stuurman bij de Gouvernementsmarine L. A. van Mels en J. A. Wijchers, benevens aan den loods bij het loodswezen van de Aroebaai, C. Abbo.

* * *

Uit de Javasche Courant van 2 Juni 1908.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den onderwijzer W. Clasen, de onderwijzeres Mej. H. J. W. Bensbach en aan den kantoorchef bij den post- en telegr. dienst J. J. van Hemert.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de adj.-commies bij den post- en telegr. dienst G. A. Kühr en de zoutverkooppakhuismeester te Benkoelen, Abdul Rezak.

Gesteld: ter beschikking van den voorzitter van den landraad te Semarang Mr. C. J. Poortman; te Menado, Mr. L. G. Krol.

Tijdelijk gesteld: ter beschikking van den Dir. van gouvernementsbedrijven, ten einde belast te worden met de functiën van ingenieur van het Mijnwezen, Dr. J. K. van Gelder.

Benoemd: tot resident van Amboina, de ass.-resident G. Sieburgh; van Tapanoeli, de ass.-res. C. J. Westenberg; met ingang van 3 Oct. 1908, tot resident der W. afd. van Borneo, de waarn. resident der Pad. Bovenlanden, Th. J. H. van Driessche; tot leeraar aan het Gymnasium Willem III, J. G. van Ingen; tot controleur bij het B. B., de ambtenaar op non-activiteit M. J. van der Pauwert; tot resident van Soerabaja de assistent-resident J. Einthoven; tot teekenaar bij het hoofdbureau van het Mijnwezen te Batavia, W. F. R. Davies; tot leeraar aan de H. B. S. te Semarang, Z. Stokvis; tot lid van den gemeenteraad van Kediri, A. J. Houck; tot 2en commies bij het Dep. van Marine, C. H. Boekholt; tot 3en id. P. L. Vreede.

Ontslagen: op verzoek eervol, de wedono van Kadjen (Pekalongan), Raden Poerwomidjojo.

Benoemd: tot wedono van Kadjen, Raden Soerahandojo; van Doro (Pekalongan), Mas Soewarjo.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den 2en luit.-magazijnmeester, J. G. Nanning.

Bevorderd: tot 1en luitenant der inf., de 2e luitenants J. H. Juda, P. L. Douwes en G. V. Lettinga.

Overgeplaatst: bij het subsistentenkader te Batavia, de generaal-majoor der artillerie, G. C. E. van Daalen.

Geplaatst: bij het 3e depot-bataljon, de luitenant-kolonel P. A. H. Heldens, van verlof uit Nederland teruggekeerd; bij het 12e bat., de kapitein Jhr. J. N. C. Sandberg en de 1e luit. W. L. A. Nieuwenhuijsen; bij het 3e depôt-bat., de kapitein K. J. C. Rijnen.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagierslijst van het S.S. Koningin Wilhelmina; gezagvoerder J. R. de Brouwers; bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia, 27 Juni.

Te Amsterdam schepen zich in: J. F. Muller; J. Benjamins; G. le Roy; J. Mooij; H. A. Gusdorf en echtg.; J. Hendriks; J. van Ardenne; S. A. Duitgenius, echtg. en k; W. G. Waalwijk en echtg.; mevr. E. von Bentheim en k; J. M. Heck; C. F. van Maanen; mej. M. Burger; A. Hulshoff; benevens een detachement der Koloniale Reserve;

naar Southampton: J. C. Stork; mej. W. Stork;

naar Genua: Mr. W. C. Bosman; Mr. K. M. Phaff; H. C. A. Campanje en echtg.; Mr. baron van Motz van Enghuizen; G. S. Bakker; Fontein en echtg.;

naar Belawan-Deli: J. P. H. Polman;

naar Singapore: H. F. Poelstra;

van Southampton naar Genua: Mr. Hurt en echtg.;

te Genua zullen zich inschepen: C. J. de Groot en echtg.; P. W. Breukers; H. W. W. ter Haar Romeny; L. Prins; J. A. H. van Leeuwen;

naar Belawan-Deli: J. Stecher en echtg.;

naar Singapore: A. D. J. Taat.

Passagierslijst van het s.s. Prins Frederik Hendrik; gezagvoerder G. D. Nieman; van Amsterdam naar West-Indië, op Zaterdag 27 Juni 1908.

Jhr. J. C. Reigersberg Versluys; Dr. M. W. v. d. Werk; W. A. Stürler; Arno Gerlach; W. Beetz; mej. H. Th. C. Grünicke; mej. S. Kroesen; jongeh. W. Kroesen; jongeh. R. M. Bär von Hemmersweil; mej. F. Pos; mevr. L. Friederich en 4 k; mevrouw L. C. Mentink—Helper; mej. H. H. Emanuels; J. C. Sanders; J. M. A. Thomsen; Herm. Kettner; Andres. Palacios; mej. Baptisti; benevens 250 Javaansche emigranten.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem II; gezagvoerder J. A. Beckering Vinckers; van West-Indië naar Amsterdam.

*G. J. C. Zimmerman en echtg.; J. Henriques; mevr. wed. A. T. Bos; J. B. P. L. Seiler en echtg; H. A. Kooistra en echtg; J. Apell, echtg. en k; R. L. Pian, echtg. en 2 k; F. J. van den Hatert, echtg. en 4 k; N. F. R. van den Berg; C. v. d. Geld; L. Dijkhuizen; J. A. Mentjoc; A. Vermeulen; Ph. A. N. van Neerbos.

* gemerkt, gedebarkeerd te Havre.

Passagierslijst van het S.S. „Koning Willem III", gezagvoerder V. Stobbe, vertrokken van Batavia 4 Juni 1908 en aangekomen te Genua 28 Juni 1908.

Te Genua hebben zich ontscheept:

Mej. H. J. W. Bensbach en zuster; H. Adelink, echtgenoote en 2 kinderen; C. W. Weyts, echtgenoote en dochter; J. G. Doorman, echtgenoote en 2 kinderen; H. J. G. Janssen van Raay, echtgenoote en 4 kinderen; Mejuffrouw L. Rödlich; E. S. de Klerck, echtgenoote en 2 kinderen; F. de Uhl; Jongeheer E. en Jongejuffrouw A. Perelaer; G. van Blarsum, echtgenoote en 2 kinderen; F. J. Diephuis en echtgenoote, Mevrouw P. J. C. Koops—Conradi en dochter; O. S. Knottnerus; Mevrouw Wed. C. van Engelenburg—Horsting; O. A. Uhlenbeck, echtgenoote en kind; A. E. G. C. G. van Eelders, echtgenoote en dochter; Mr. H. Radier, echtgenoote en 3 kinderen; H. B. Cayaux; Mr. E. H. Bergsma, echtgenoote en kind; Mr. H. L. E. de Waal; Mejuffrouw W. G. E. Wijgers; J. B. H. Frackers, echtgenoote en kind; Mr. Dr. W. M. G. Schumann; G. T. Dortschy en kind; R. Scholtemeijer en kind; H. Verton; J. B. Peter; J. L. Paliari; Mevr. A. T. D. Roeder—Sevenstern; Mejuffrouw D. C. Rauch; Mevrouw Huissen en kind; Mevrouw H. E. Laanbroek en kind; J. A. Piepe; D. K. N. Selier; D. Banning.

Van Sabang:

G. Lammers—Lisnet; M. Brioul.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen:

Mevrouw A. R. Tissing—Tonchers en 5 kinderen; Mevrouw H. A. J. van Vliet en kind; Mevrouw J. A. Hoorweg en 2 kinderen; H. Kapper, echtgenoote en 2 kinderen; Ch. L. Jägers, echtgenoote en 2 kinderen; H. van Bekkum; C. de Wit en echtgenoote; A. Blom; Mevrouw P. M. Staverman—Figee en 2 kinderen; C. D. M. Meger; H. K. Döpke; J. Westra; F. H. Euwe; Mejuffrouw Nederhoed en kind; benevens H. M. troepen en schepelingen en de equipage van het S. S. „Ceram."

Van Sabang: Mevrouw M. C. Kersbergen en dochter; M. F. Voers, echtgenoote en 4 kinderen; W. C. Trankvoort; S. Noordmans.

